

Бранко Тошовић (Грац)

Стилистичке категорије

Кључне речи:
категорија, појам, форма,
значење, функција, постојање.

У раду се тумаче стилистичке категорије у склопу (а) општег категоријалног система, (б) језичког категоријалног система и (в) дисциплинарног категоријалног система, односно у оквиру дисциплина које се баве стилистичком проблематиком. Циљ анализе је добијање одговора на питање шта је стилистичка категорија, које мјесто заузима у стилистичком категоријалном систему, који типови категорија постоје и у каквоме се односу налазе стилистичке и језичке категорије. Аутор се посебно задржава на разграничењу између стилистичке категорије, с једне стране, и стилистичког појма, стилистичког значења, стилистичке форме, стилистичке функције и стилистичког поступка, с друге стране.

О. Категоризација представља мисаону операцију усмјерену на формирање општих појмова којима се максимално уопштавају и класификују предмети, појаве, процеси и своде на одређене рубрике. То је основни начин да перципира ни свијет буде уређен, да се на неки начин систематизује оно што се проматра и да се види у њему сличност једних појава на супрот другим (Кубрякова 1997: 85). У категоризацији долазе до изражаја два

приступа: тврди и меки. Тврди се базира на једнакости, а меки на сличности, непотпуној идентичности. Због разуђености стилистичких феномена и њихових флуидних граница за тумачење стилистичке категорије могу бити од користи прототипске категорије: „Појава теорије прототипа помаже разумијевању природе класификација, гдје крутих граница не само да нема, него појаве које се одређују таквим крутим границама коезистирају са

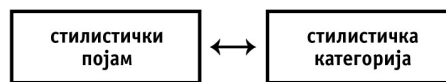
Слика 2003

градуалним појавама. А пошто је читав језик природна појава, он и демонстрира исте природне категорије, и њихов опис се прије постиже помоћу теорије која омогућује да се оперише разводњеним скуповима и стога се боље карактерише помоћу појма прототипских категорија [...]“ (Кубрякова 1997: 105).

1. Категорија одражава општа својства једног скупа настала на основу хомогене или хетерогене везе најмање двају елемената одређене групе, класе, разреда. Њу не чини изолована форма, значење или функција. Али и свеукупност облика, значења и функција, ако се не налазе у узајамном односу, не чине категорију. Под категоријом се подразумевају разнородне појаве као што су (1) група, класа, мноштво, свеукупност истородних појава, (2) основни (најшири, најопштији) појам, (3) општа својства, диференцијална обиљежја. У логици категоријом се сматрају максимално општи, фундаментални појмови који одражавају најбитније, закономјерне везе и односе реалне стварности и спознаје, какви су материја, кретање, простор, вријеме, свијест, одраз, истина, идентичност, супротност, садржај, форма, квантитет, неопходност, случајност, узрок, посљедица и др. (Гетманова 1996: 53). Потпуно и строго сужавање и ограничавање категорије тешко да је могуће и сврсисходно. Слично гледишта придржава се и Милош Докулил: „Сувишна ограничења у употреби термина ‘катеорија’ у лингвистици би довела до борбе са сада уобичајеним изразима као што је категорија садашњег времена, категорија кондиционала садашњег времена, категорија инфинитива, категорија ријечи, категорија супстантива, категорија субјекта, категорија зависних реченица и сл, која би била узалудна и унапријед осуђена на неуспјех. За таква ограничења нема ни

довољно јаким теоретских основа.“ (Докулил 1967: 4).

2. У стилистици се запажа општа тенденција избјегавања дефинисања стилистичке категорије, јер се сматра да је толико јасан термин да није неопходно указивати на то шта се има у виду. То је основни разлог што је стилистичка категорија готово у већини случајева изгубила своју термилошку строгућу и претворила се у ријеч која означава све оно што је уопштено, што се групише, обједињава у једну цјелину. То је и разлог што овдје не можемо навести ваљану дефиницију стилистичке категорије, дефиницију која би задовољавала елементарне критерије за разграничење категорије од појма, форме, значења, функције, поступка. Чак се у рјечнику стилистичких термина категорија уопште не наводи (Никитина/Васиљева 1996).

Низ стилистичких уџбеника и приручника отвара дио који се обично назива *Основни стилистички појмови и категорије*, али се ни у једном од њих не објашњава разлика између стилистичког појма и стилистичке категорије. А нама се чини да је то битно.

3. Појам је један од централних термина класичне логике, па се и детаљно тумачи. Рецимо: „Поједине мисли које не постоје саме по себи, него у логичкој вези и које једино издваја наша мисао из састава суда називају се појмовима.“ (Горский 1956: 28). У конкретним исказима појам се сусреће како у оквиру суда, тако и изван њега.

Стилистички појам је сигнификација одређене стилистичке појаве, тачније представа о неком индивидуалном

стилистичком феномену. Стилистичка категорија настаје уопштавањем, категоризацијом, односно обједињавањем стилистичких форми, значења и функција. Она мора бити јединство најмање двију стилистичких појава. Разлика између ова два израза је у томе што је стилистички појам представа о некој индивидуалној појави, а стилистичка категорија је обједињавање више индивидуалних појава. То значи да иста ријеч може у једном случају означавати појам, а у другом категорију, што ствара највећи проблем у разграничавању стилистичког појма од стилистичке категорије¹⁾. Једино је неоспорна чињеница да је свака категорија неки појам, а да сваки појам не чини неку категорију. Појам је представа о некој конкретной појави, категорија је уопштавање збира конкретних појава. Јединична појава или скупина двију или више конкретних истородних појава чини појам, апстрактна скупина двају или више неконкретних појава даје категорију. Појам је оно што је више индивидуално, а категорија је увијек нешто обједињено, уопштено, апстрактно.

У стилистици се може наћи читав низ примјера када се иста појава на једном мјесту назива појмом, а на другом категоријом. Најбољи примјер је стил. Неоспорно је да је то појам којим се означава основни предмет стилистике. Али неоспорно је и то да је стил јединство форми, значења и функција, „јединство разноликости квалитета, својстава, формалних

елемената“, „цјеловита системска творевина“ (Брандес 1990: 32), чија је фундаментална карактеристика цјеловитост, јединство (Брандес 1988: 43), односно да је стил и категорија. Стога није случајно што једни говоре о појму стила, а други о категорији стила. О стилу као категорији постоје и посебне анализе (Краснова 1994). Овај рад посвећен стилу као прагматичкој категорији има у наслову категорију, иза чега, већ у другој реченици, слиједи: „Дефинисање обима и садржаја појма ‘стил’ још увијек спада у најспорнија питања која нису добила коначно рјешење ни у науци о књижевности ни у лингвистици.“ (Краснова 1994: 29).

Неке друге појаве имају мање претпоставки да се сматрају категоријом. Такав је поетизам, који се назива стилистичком категоријом (Мансветова 2002), мада преовладава појмовно значење јер је у питању поетска ријеч, средство. Иста је ствар са примаоцем, пошilhaоцем, предметом говора (Брандес 1998: 41), словенизмом (Николаева 1993). У неким се случајевима иста појава проглашава за лингвистичку и стилистичку категорију, иако се ради мање и о појму и о категорији, а више о форми (у питању је властито име) – Ризовски 1987. Понекад се у истом контексту појављује и категорија и појам („семантичка категорија интензивности као појам експресивне стилистике“) – Туранский 1992.

Ако се придржавамо строгих услова, читав низ категорија које се спомињу у

1) Тежина у разграничавању појма и категорије долази и у примјерима из свакодневног живота. Рецимо појединачно дрво је појам, али је и конкретна шума такође појам, истина ширег значења. Обједињавање „конкретног дрвећа“ и „конкретних шума“ опет се добија појам. Шума се може сматрати појмом (ако се у њој налазимо, видимо скупину дрвећа; уколико посматрамо са веће висине, појединачно дрвеће не видимо, већ само замишљамо, па ипак ради се о појму: видимо већу зелену цјелину). Обједињавањем „неконкретног дрвећа“ и „неконкретних шума“ у једну апстрактну цјелину настаје категорија шуме.

истраживањима наћи ће се изван стилистичког категоријалног система. Неоспорно је: да се нека појава назове категоријалном, мора (а) да буде у правом смислу или претежно категоријалном, а не претежно семантичком, функционалном или формалном, (б) да буде у потпуности или већим дијелом стилистичком, (в) да су у интеракцији најмање два елемента, који дају опште својство.

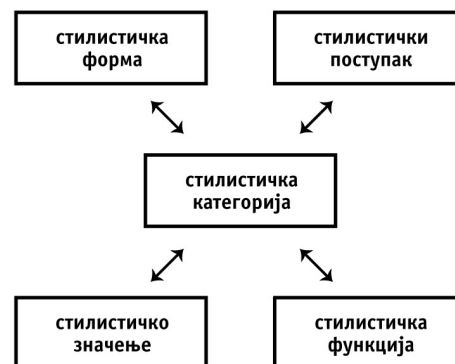
46

У разграничавању стилистичких појмова и стилистичких категорија није сврхосходно, па ни изводљиво, примјењивати принцип „или је појам или категорија“, већ је боље тражити обиљежја која би ишла више у прилог појму или категорији. Ако бисмо пошли таквим путем, казали бисмо да су сљедеће појаве ближе категорији: експресивност, изражајност, сликовитост, обојеност, маркираност итд., а сљедеће ближе појму: стилистичка норма, стилем, експресија, ефекат, стилска/стилистичка црта, стилистички однос. Код парних назива примарна ријеч је више појам, а деривациона више категорија: експресија – експресивност, конотација – конотативност, норма – нормираност, нормативност, стилем – стилематичност, емоција – емоционалност, слика – сликовитост, синонимија – синонимичност, апстракција – апстрактност, категорија – категоријалност, метафора – метафоричност, градиација – градуалност.

У сваком случају под стилистичком категоријом треба подразумевати оно што потенцира јединство елемената скупа и њихову уопштено својство, нешто што је цјеловито, комплексно, а под стилистичким појмом оно што мање долази као обједињавање више појава, а више као нека посебност, индивидуалност.

4. Теоретски стилистичком категоријом може се сматрати било које хомогено или хетерогено јединство стили-

стичких форми, значења и(ли) функција са општим својством, нпр. случај када се најмање двије језичке или стилистичке форме (1) налазе у истој стилистичкој функцији (2) и изражавају опште стилистичко значење.

За разумијевање ових односа неопходно је прецизирати шта се подразумева под стилистичком формом, значењем, функцијом и поступком.

5. *Стилистичка форма* је материјална јединица која садржи неку стилистичку вриједност, тачније то је материјални носилац стилистичког значења и(ли) стилистичке функције. Та форма егзистира у распону од елементарне јединице (фоностилема) до глобалне (текстостилема), од неутралне до експресивне, од ниске до високе итд. Свака језичка супстанца која добија/преноси стилистичко значење и(ли) врши стилистичку функцију постаје стилистичка форма.

6. *Стилистичко значење* је додатно значење које се обично назива експресивним. Оно има низ уопштених или конкретних назива типа (а) пренесено, секундарно, сликовито, естетско, додатно, фигуративно, конотативно, (б) аугментативно, деминутивно, пејоративно, (в) конкретно, (г) квалитативно, (д) околиционално. Под стилистичким значењем често се

има у виду естетско значење – умјетнички опосредован тип значења корелативан са номинативно-деривационим, пренесеним (метафоричким и метонимијским) и традиционалним симболичким значењима, која се одликују нарушавањем примарних лексичких веза ријечи што изазивају актуелизацију његових емоционално-експресивних могућности „јачањем смисла“ (Донецких 1982: 27). У тумачењу стилистичког значења постоји низ концепција од којих су најизграђеније екстралингвистичка, контекстуална и синтагматска. Прва се заснива на томе да се стилистичко значење изражава на посредан начин, јер је немогуће директно преносити човјекова осјећања (Н. Г. Комлев). Друга полази од тога да стилистичко значење, односно емоционално-експресивна обојеност настаје само у контексту (Ј. И. Шенделс, А. Н. Мороховски). Трећа истиче да се стилистичко значење не заснива на емоционално-експресивним моментима, него на посебној употреби лексичких јединица, у тачки пресијецања емотивне обојености и стилистичке релевантности (Е. Г. Ризел).

Стилистичко значење има додирних тачака са лексичким и граматичким: „Нихова најсуштинскија разлика састоји се у томе да су граматичка и лексичка значења увијек на овај или онај начин корелативна са појмовима или предметима (референтима). Говорећи језиком теорије информације, можемо рећи да она увијек носе семантичку информацију. Управо због тог својства она се, потчињавањем општој логици, преводе на други ‘језик’ (у широком смислу те ријечи). А што се тиче стилистичких значења, она као таква носе само естетску информацију. Естетска информација је повезана са каналом којим се она преноси [...] Естетска информација се из тих разлога не може превести, она

се у најбољем случају може приближно пренијети, организирајући средства њеног преношења у другом ‘језику’ на другачији начин.“ (Звегинцев 1967: 53–54). У тумачењу стилистичког значења истичу се и други аспекти. Тако се констатује да постоје два основна лексичка значења – права (основна) и пренесена (деривациона), као и значења која се разликују предметима именовања и социјалне намјене (Кодухов 1979: 195). Под овим посљедњим има се у виду појмовна (денотативна) и стилистичка (конотативна) значења. С друге стране, постоји мишљење да би стилистичко значење ријечи требало разматрати као посебан вид лексичке садржајности који настаје у процесу говорне активности и који се одликује релативном стабилношћу и способношћу реализације емоционално-оцјењивачког односа, сликовитог изражавања, експресивне обојености (Кожин 1986: 40). На типолошком плану стилистичко значење се доводи у везу са значењима како што су основна (примарна) и деривациона (секундарна), права и пренесена, директна и експресивно-синонимична, синтаксички слободна и неслободна (Виноградов 1977), сигнификативна, структурна, емотивна и денотативна (Современный 1987: 16–21). Стилистичко значење је посебно повезано са емотивним. Оно се тумачи у ужем и ширем смислу: у ужем као начин изражавања емоција путем узвика и емоционалне лексике (Азнаурова 1973), у ширем као значење (семема) у чијој се семној структури налази сема емотивности одређеног ранга, односно као значење у коме је на неки начин представљен (изражен или означен) емотивни смисао који може бити потпуно идентичан лексичком значењу ријечи (као код узвика), може бити конотативан (као код експресива) или може улазити у логичко-предметни дио

значења (емотиви-номинативи) – Бабенко 1989: 16. Емотивно (емоционално, афективно) значење долази као специфично изражавање оцјене помоћу стилистички маркираних лексичких јединица, односно помоћу јединица које нису стилистички неутралне (Современный 1987: 16–21)²⁾.

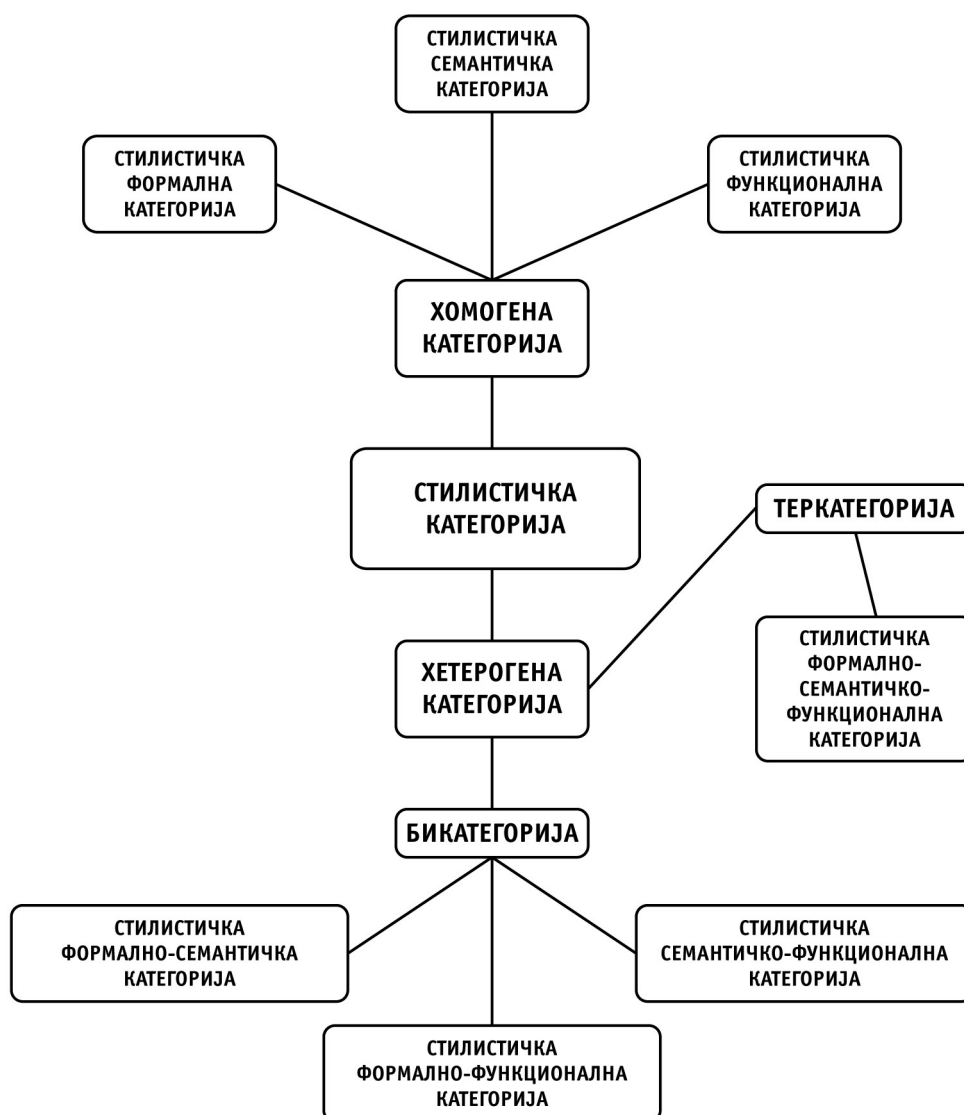
7. *Стилистичка функција* представља намјену с којом се језичка или стилистичка форма употребљава, прије свега у циљу добијања стилистичког ефекта, изражајности и експресивности. Ова функција подразумијева интенцију ка стварању нечега што одудара од стандардног, устаљеног, обичног, неутралног. Стилистичка форма се користи за изражавање односа говорног лица према околном свијету, што се посебно снажно испољава у неким категоријама, рецимо у категорији субјективне оцјене, категорији деминутивности и аугментативности. Основне стилистичке функције су прагматичка, естетска и модална, конкретније дјеловање (перлокуција).

8. *Стилистички постојање* представља операцију којом се нешто актуелизује, потенцира, односно операцију којом се постиже нека стилистичка вриједност. Постоје општи (глобални) и ужи (специјализовани) стилистички поступци. Општи су они који указују на глобалност операције, као што су актуелизација, дезаутоматизација, деформација (деформисање), деградација (деградирање), избор/одбир, искривљавање, нарушавање, потенцирање. Ужи су супстанционални поступци тројаке врсте: (1) плус-поступци,

који дају редувантне облике, (2) минус-поступци, који воде стварању економичних, скраћених облика, и (3) пермутационо-супституционални поступци, којима се ништа не додаје нити одузима, већ се врши премјештање, замјена елемената. Једни су засновани на промјени квалитета, други квантитета, а трећи континуитета, тачније на додавању или понављању (*per adiectionem*), изостављању (*per detractio-nem*), премјештању (*per mutationem*), вјештачком распоређивању (*per ordinem*) и сл. па се у складу с тим издвајају *K*-поступци: *Kv*-поступци (који воде промјени квалитета), *Kt*-поступци (који мијењају квантитет) и *Kont*-поступци (којим се трансформише континуитет).

Дакле (1) стилистичка форма је материјални носилац стилистичког значења, (2) стилистичко значење је конотација која се преноси стилистичком формом, (3) стилистичка функција је циљ употребе стилистичке форме са стилистичким значењем (стварање изражајности и експресивности), (4) стилистички поступак је операција којом се на нивоу форме, значења, функције или категорије постиже стилистичка вриједност, односно ефекат, (5) стилистичка категорија је корелационо јединство (а) најмање двију стилистичких форми са стилистичким значењем и(ли) стилистичком функцијом, (б) једне стилистичке форме и најмање двају стилистичких значења, (в) једне стилистичке форме и најмање двију стилистичких функција, (г) најмање двају стилистичких значења, (д) једног стилистичког значења

2) „Емотивно значење има прагматички карактер као однос говорног лица према ријечима и ономе што оне означавају, и то однос који је везан за језичку праксу, а такође одговарајуће дјеловање таквих ријечи на људе. У лексици се такви односи вежу за ријечи са конотацијом, односно допунским садржајем ријечи, његовим успутним нијансама које се ‘наносе’ на семантику ријечи и изражавају разнородне емоционално-експресивне карактеристике.“ (Современный 1987: 20–21).

и једне стилистичке функције. Варијанте **a** и **i** дају хомогене стилистичке категорије (формалне, семантичке и функционалне), а варијанте **δ**, **в**, **i** и **g** хетерогене – бикатегорије (формално-семантичке, формално-функционалне и семантичко-функционалне) и теркатегорије (формал-

но-семантичко-функционалне). У даљем истраживању треба утврдити које се од ових теоретских комбинација практично реализују.

9. На ширем језичком плану постоји шест теоретских могућности стварања категоријалних јединстава форми,

значење и функција: (1) јединство различитих форми са *ојшћим* значењем ($f_1, f_2, f_3 \dots f_x = 'Z'$), нпр. генитивни наставци исте именице (типа *Пера, Пере*) са општим значењем припадности образују семантичко-формалну категорију, (2) јединство различитих форми са *ојшћом функцијом* ($f_1, f_2, f_3 \dots f_x = F$), нпр. различите ријечи (*сјео, оловка, књиџа...*) врше исту функцију – номинативну и чине функционално-формалну категорију, (3) јединство различитих значења са *ојшћом формом* ($'z_1', 'z_2', 'z_3' \dots 'z_x' = F$), нпр. изражавање значења радње у садашњости, будућности и прошлости једним обликом (нпр. *идем*) даје формално-семантичку категорију, (4) јединство различитих значења са *ојшћом функцијом* ($'z_1', 'z_2', 'z_3' \dots 'z_x' = F$), нпр. употреба једне форме (нпр. *ученик*) у функцију субјекта, предиката и објекта чини функционално-семантичку категорију, (5) јединство различитих функција са *ојшћом формом* ($F_1, F_2, F_3 \dots F_x = f$), нпр. обједињавање различитих функција типа општења, саопштења и дјеловања у једном облику (рецимо, *дјевојчурак*) даје формално-функционалну категорију, (6) јединство различитих функција са *ојшћим значењем* ($F_1, F_2, F_3 \dots F_x = 'Z'$) нпр. употреба у различитој функцији ријечи општег значења ствара семантичко-функционалну категорију. У свим комбинацијама разумијева се постојање форме. Свака од варијаната може да произведе неку стилистичку вриједност: (а) стилистичке (језичке) форме $f_1, f_2, f_3 \dots f_x$ имају опште стилистичко значење ' Z ' ($f_1, f_2, f_3 \dots f_x = 'Z'$), нпр. неколико суфикса изражавају исто опште стилистичко значење (тако *-ин-* и *-ејин-* означавају пејоративна значења: *махнијина, Бранкејина*), (б) стилистичке (језичке) форме $f_1, f_2, f_3 \dots f_x$ имају општу стилистичку функцију F ($f_1, f_2, f_3 \dots f_x = F$), нпр. неколико суфикса врше исту стили-

стичку функцију (*-ац* и *-аљ-* користе се за постизање експресивности: *лујџор, лажац, јрмаљ*); (в) стилистичка значења ' $z_1', 'z_2', 'z_3' \dots 'z_x'$ имају општу стилистичку форму F ($'z_1', 'z_2', 'z_3' \dots 'z_x' = F$), нпр. различита стилистичка значења изражава један те исти суфикс (*-иц-* може бити имати неутралну вриједност или може давати позитивну/негативну маркирају: *мајица* и *душица*), (г) стилистичка значења ' $z_1', 'z_2', 'z_3' \dots 'z_x'$ добијају исту стилистичку функцију F ($'z_1', 'z_2', 'z_3' \dots 'z_x' = F$), нпр. различита стилистичка значења истог суфикса врше исту стилистичку функцију (у ријечима *јуначина* и *сјрдачина* суфикс *-ачин-* даје различита стилистичка значења (позитивно и негативно), уз исту стилистичку функцију (експресивну)), (д) различите стилистичке функције $F_1, F_2, F_3 \dots F_x$ имају општу стилистичку форму f ($F_1, F_2, F_3 \dots F_x = f$), нпр. различите стилистичке функције врши исти суфикс (у ријечима *солило* и *блебетало* суфикс *-л-* врши номинативну и модалну функцију), (е) различите стилистичке функције $F_1, F_2, F_3 \dots F_x$ везују се за опште стилистичко значење ' Z ' ($F_1, F_2, F_3 \dots F_x = 'Z'$), рецимо, суфикси *-к-*, *-ић-*, *-ац* са општим значењем деминутивности и различитим стилистичким функцијама – неутралном (*ножица* стола) и експресивном (*гечко, носић, малац*).

Тродимензионални карактер категорије ($K = f \leftrightarrow z \leftrightarrow F$, гдје је K категорија, f форма, z значење, а F функција) условљава да систем стилистичких категорија (St_{kat}) буде састављен од двочланих и трочланих јединстава стилистичких форми (St_{for}), стилистичких значења (St_{zna}) и стилистичких функција (St_{fun}).

$$St_{kat} = St_{for} \leftrightarrow St_{zna} \leftrightarrow St_{fun}$$

Пошто стилистика има изразито операциони карактер, може се као четврти елемент додати стилистички поступак.

Дати приступ тежи максималном разликовању стилистичке категорије, стилистичког значења, стилистичке функције и стилистичке форме. Ако се ови појмови подударају и користе једни умјесто других, онда су неки од њих сувишни: појаву која се назива значењем нема смисла називати категоријом, и обрнуто. Ово разграничење је важно, будући да у стилистици влада велико шаренило па се стилистичком категоријом називају најразличитије појаве и издвајају свакојаке врсте.

10. Да суштину стилистичке категорије треба тражити у интеракцији форми, значења и функција показује приступ М. Н. Кожине. Она слично нама тумачи стилистичке категорије повезујући три језичке доминанте (форму, значење и функцију), али на ужем плану и у оквиру једне стилистичке категорије, категорије која у називу има двије компоненте – функционалну и семантичку: функционалне семантичко-стилистичке категорије, односно функционално-сенсаоне категорије (Кожина 1987). Аутор је преузео термин функционално-семантичке категорије или функционално-семантичког поља из функционалне граматике и примијенио у стилистици. „Подсјетимо се: у општим цртама функционално-семантичке категорије се одликују тиме што представљају а) обједињену групу језичких средстава различитих нивоа на основу изражавања општег граматичког значења које се са своје стране односи на ову или ону појмовну категорију, при чему је та групација не само семантичка, него и функционална будући да се те јединице користе за реализацију одређене опште функције; б) организацију тих језичких јединица на принципу поља (структуре поља), односно која се одликује постојањем центра (језгра) и периферије. То су поља темпоралности,

аспектуалности, егзистенцијалности, партиципности, персоналности, квалитативности, а такође узрока, циља, уступка, посљедице, поређења, локативности и др.“ (Кожина 1987: 36). М. Н. Кожина сматра неопходним издвајање категорија функционално-стилистичког плана, и то функционалних семантичко-стилистичких и констатује да је потпуни списак тешко направити. „Међутим, прелиминарно се могу издвојити сљедеће функционалне семантичко-стилистичке категорије: категорија функционално-семантичке акцентности, оцјене, хипотетичности, логичности, ауторизације (у средствима реализације у говору, у тексту ‘субјекта говора’, аутора, при чему не само у граматичком смислу него и на широком, стилистичком плану; уп. ‘ауторов лик’ код В. В. Виноградова) и др.“ (Кожина 1987: 36). Нешто касније долази тврдња да се у ове категорије може укључити и категорија уопштености (апстраховања) излагања, његове објективности, експресивности (или шире емотивности), логичности, лаконичности (сажетости излагања, његове компресираности), стандардизираниости и, вјероватно, дијалогичности (Кожина 1987: 39). Принципијелну разлику између функционално-семантичких поља (категорија) и функционалних семантичко-стилистичких категорија М. Н. Кожина види у томе што средства и функције нису једнаки у различитим типовима и жанровима текста, односно у различитим функционалним стилистичким категоријама узима у обзир ситуација и сфера општења. Из анализе слиједи да су функционалне семантичко-стилистичке категорије у суштини текстуалне природе. На крају се доводе у везу функционалне семантичко-стилистичке категорије са стилском цртом: „[...]

функционалне семантичко-стилистичке категорије познате су (бар по називима) у литератури као стилске црте или стилистички поступци. Међутим, до сада се појам стилских црта показао веома неодређеним.“ (Кожина 1987: 39). Аутор закључује да пољска структура наведених категорија не смета коришћењу термина *стилиска црта* за квалификацију стилистичких обиљежја.

Анализа М. Н. Кожине је отворила серију радова о функционалним семантичко-стилистичких категоријама као што су хипотетичност (Кожина и др. 1989, 1998, Бедрина 1995), дијалогичност (Дускаева 1998), акцентност (Иванова 1987, 1998, Шестакова 1989, 1991), оцјена (Сретенская 1994) и сл. Овдје се могу додати и текстови који у наслову немају ријеч *функционални* и у којима се, рецимо, говори о семантичко-стилистичкој категорији оцјене (Губаева 1987, Туркова 1998), фразирању као синтаксичко-стилистичкој категорији (Ананьева 1988) итд. Мање је прилога о стилистичким категоријама друге врсте типа експресивности као лингвистилистичке категорије (Стегер/Киселева 1987), категорије метафоричности (Хахалова 1997), категорије тачности (Котурова 1992), поетизма као стилистичке категорије текста (Новожилова 1991), књишке фразеологије као стилистичке категорије (Юровская 1987), увода у народну причу (пјесму) као лингвистилистичке категорије (Мисишина 1986).

11. Стилистичка категорија се не налази на плану садржаја, већ на плану изражаја, на коме не мора свака стилистичка категорија имати формални стилистички показатељ. И у томе је основна разлика између стилистичких и

граматичких категорија. Неподударност у природи општејезичких и стилистичких категорија лежи у томе што (а) стилистичке категорије имају једноплански карактер (у њима доминира план изражаја – све битне промјене до којих долази налазе се на овом нивоу), а општејезичке двоплански – састоје се од плана садржаја (ванјезички садржај изражен језичким средствима) и плана изражаја (језичка средства за преношење ванјезичког садржаја)³⁾ и што (б) општејезичке категорије имају избалансиран однос између оба плана. У језику се, с једне стране, општи садржај изражава помоћу различитих ријечи (нпр. интензивност преносе именице, придјиви, прилози, глаголи), а, с друге, општа форма изражава различите типове садржаја (једна форма изражава различите односе; уп. *Ово је вук. – Вук је опасна звјерка*). Значење је претежно елеменат плана садржаја, форма плана изражаја, а функција је елеменат који обједињује оба плана (с којим се циљем користи јединица плана изражаја, тј. одређена форма или пак јединица садржаја, тј. значење).

У стилистичким категоријама изостаје однос детерминације (обавезности), пошто једна стилистичка категорија не претпоставља постојање друге. Нпр. категорија сликовитости не имплицира категорију изражајности (употреба тропа не тражи коришћење фигура, и обрнуто). За стилистичке категорије типичан је однос констелације (независности), али не однос интердепенденције (када категорије постоје заједно и не могу бити једна без друге).

12. Важна особина категорија, па и стилистичких, јесте обједињавање хомогених елемената, односно

3) О. Јесперсен истиче форму као највиши критериј па у синтакси признаје само категорије које имају формални израз (Есперсен 2002: 52).

истородних појава. Али и хетерогеност представља важно својство: стилистичку категорију може да чини спој неке од доминанти – стилистичке форме, стилистичког значења и(ли) стилистичке функције. Та хетерогеност може имати интракатегоријални и екстракатегоријални карактер. Интракатегоријалну хетерогеност граде само стилистичке јединице (нпр. стилистичка и стилистичко значење), а екстракатегоријалну стилистичке и нејезичке суштине (нпр. стилистичка форма и форма материјалног свијета). Стилистичке категорије дјелимично одражавају нејезичке категорије (филозофске, логичке – појмовне, онтолошке и др.), нпр. предметност, корелативност и сл. („дјелимично“ јер ту функцију више преузимају језичке категорије – стилистичке имају другу оријентацију).

13. Стилистички категоријални систем састављен је од двају глобалних подсистема. Један чине опште стилистичке категорије, а други „категоријалне категорије“. *Опште стилистичке категорије* могу бити (1) универзалне (2) стратусне, (3) оријентационе и (4) стилске.

Универзалне стилистичке категорије се јављају на свим језичким нивоима, у свим оријентацијама (у било којој стилистичкој дисциплини) и у свим стилизовима. Такве су експресивност, емоционалност, изражајност, конотативност, кореференцијалност, маркираност/обојеност, разноврсност, синонимичност, сликовитост, стилематичност, стилогеност, транспозитивност, фигуративност.

Стратусне стилистичке категорије представљају стилистичка јединства у оквиру појединих језичких спратова. Будући да стилистика нема посебан језички ниво, стратусне стилистичке категорије нису хомогене, не долазе као монокатегорије (нису искључиво стилистичке), већ

су хетерогене, чине бикатегорије, дуплексне категорије – језичко-стилистичке: фоностилистичке, лексичко-стилистичке, семантичко-стилистичке, морфостилистичке, синтакто-стилистичке итд.

Оријентационе стилистичке категорије настају у оквиру одређених стилистичких праваца, школа, модела, учења као што је (а) дијахронијска, функционална, генетска, графичка, књижевна, контрастивна, математичка, општа, парадигматичка, практична, синхронијска, синтагматичка, статистичка, текстуална, теоретска, унутрашња стилистика, (б) стилистика декодирања, кодирања, одступања, ресурса и сл. Једну такву врсту чине лингвостилистичке и књижевностилистичке категорије. Оријентационе категорије могу бити монодисциплинарне (чисто стилистичке), интердисциплинарне и мултидисциплинарне.

Стилске категорије се издвајају на нивоу централног стилистичког појма – стила. Највећи и најшири категоријални систем развија функционалностилска диференцијација. Она даје функционалну интеграциону цјелину, функционалну врсту, функционалну међуврсту, функционалну подврсту и функционални жанр. Функционална интеграциона цјелина представља скуп више стилова који чине једну затворену групацију насталу у опозицији једних врста стилова према другим, а такође комплетан систем функционалних стилова, већ према томе о каквом се сектору људске активности ради. Такву цјелину називамо функционалностилским комплексом. Функционалне врсте представљају основни тип функционалне диференцијације језика, односно, оно што се назива функционалним стилови-ма. Ако језички израз стоји на граничном подручју функционалних стилова, односно ако има елементе двају или више

функционалних стилова, али не толико да образује функционалностилски комплекс (који настаје само у опозицијама), ради се о међустилловима. Сљедећа категорија су подстилови. Посљедњу, најнижу степену представља жанр.

14. Други категоријални подсистем образују „кайејоријалне“ кайејорије. Њих чине универзалне категорије, категорије својствене свим или многим категоријалним системима (не само стилистичким и језичким). Оне могу бити клузивне (конклузивне и деклузивне), манифестационе (експлицитне и имплицитне) и диференцијалне (класифицирајуће и модифицирајуће).

Клузивне категорије представљају (а) подкуп који се не може повећавати и (б) подкуп који се може проширивати. Прве имају затворен, а друге отворен карактер, па се у складу с тим издвајају конклузивне (затворене) и деклузивне (отворене) категорије. У стилистичком категоријалном систему преовладава отвореност, будући да се у њему увијек тежи разноврсности, оригиналности, непредвидљивости, тј. стилистика не трпи затворене системе (ако и постоје, конклузивне се категорије настоје пробити, проширити). Рецимо, експресивност је изразито деклузивна категорија. Затворен систем настаје у случајевима када језик не дозвољава никакво проширење на стилистичком плану. Такав је случај са терминолошком синонимичношћу.

Манифестационе категорије имају формални израз (експлицитне категорије) или су пак скривене, подразумијевају се (имплицитне категорије). Свака категорија која има своју стилистичку форму долази као експлицитна стилистичка категорија. Таква је категорија субјективне оцјене, коју преносе суфикси субјективне оцјене. Категорија која нема своју сти-

листичку форму јесте имплицитна. Нпр. интензивност у облику литоте или хиперболе је имплицитна категорија (уп. Пред директором је *мрав*. – *Хиљаду* сам ти *ју-џа* поновио, а ти опет.).

Диференцијалне категорије долазе као класификационе и модификационе. Класификационе категорије се одликују тиме што се јединица једне поткатегорије не може мијењати, добијати облик друге поткатегорије. Таквих највише има у граматици, нпр. категорија рода именице за неживо (свака именица је или мушког или женског или средњег рода), док у стилистици постоје мање могућности да се појави тако затворен систем. Модификационе стилистичке категорије се одликују тиме што јединица једне поткатегорије може да прелази у другу поткатегорију. У ову групу спада већина граматичких и стилистичких категорија (рецимо граматичке категорије рода и броја придјева, времена глагола, стилистичка категорија транспозитивности).

15. Било који категоријални систем, па и стилистички, састоји се од *стируктурних џијова*. Њих чине суперкатегорије, категоријалне легуре, наткатегорије, хиперокатегорије, хипокатегорије, макрокатегорије, микрокатегорије, поткатегорије итд.

Структурни типови као што је категорија, макрокатегорија, микрокатегорија и подкатегорија представљају устаљене стилистичке појаве. Међутим, суперкатегорија се не сусреће тако често, поготово не као у граматици. У лингвистици суперкатегорија означава различите ствари. „Значења и облици граматичких категорија понекад се толико испреплићу да образују јединствену суперкатегорију чије се значење реализује у контексту. Тако је Имбс [58] објединио у суперкатегорију вријеме и вид. Гијом је фактички свео на

јединствену суперкатегорију глаголски начин, вријеме, вид, а Дамурет и Пишон морфолошку категорију броја и синтаксичку категорију детерминације. Тенденција издвајања суперкатегорија одражава некрутост језичког система, сложеност класификације.“ (Гак 1986: 35)⁴⁾. Једна од њих је категорија лица (представљена у замјеници и глаголу), друга категорија рода, трећа категорија падежа. И. С. Улуханов говори о творбеним наткатегоријама или суперкатегоријама⁵⁾. Наткатегоријом се називају случајеви када унутрашња, садржинска страна творбене категорије различитих врста ријечи прелази „праг врста ријечи“⁶⁾. У систему творбених категорија преовладавају категорије засноване на једном обиљежју врсте ријечи, док у низу случајева и тај мотивирајући праг врста ријечи може бити превазиђен. Тако је творбена категорија збирности углавном оријентисана на именице; међутим, као производни могу доћи и придјиви (*молдежъ, старъе, молодняк*) – (Зализняк 1989: 33).

Ми нисмо присталица коришћења суперкатегорије ни у граматички ни у стилистички, јер сматрамо да су неопходни прецизнији појмови. Суперкатегорија је

неадекватан термин, пошто подразумева неку наткатегорију, а у ствари ради се о споју категорија. На језичком и стилистичком плану боље би било говорити о категоријалним легурама, и то хомогеним и хетерогеним: прве чине исте категорије различитих врста ријечи (нпр. број код именица и глагола), друге различите категорије различитих врста ријечи (нпр. падеж и глаголски род).

Стилистичке категорије чине значајан дио *стилистичкој корелационала* – општег система хомогених и хетерогених односа стилистичких облика, значења, функција и категорија. Као у језику, и на стилистичком плану четири доминанте – форма, значење, функција и категорија ступају у међусобну везу и творе глобалну мрежу односа – стилистички корелационал. Он долази у облику различитих подскупова – 1. отворених (бесконачних) и затворених (ограничених), 2. бројивих и небројивих, 3. јасних и нејасних, 4. уређених и неуређених, 5. правилних и неправилних, 6. линеарних и нелинеарних (дискретних и аналогних). Корелациони стилистички систем састоји се од формалне, семантичке, категоријалне, функционалне и операционалне

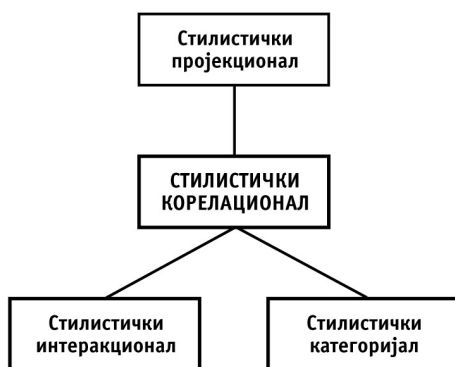
4) У граматички се запажа већа способност образовања суперкатегорија код именица у односу на глаголе (Ревзина 1973: 9).

5) „[...] у радовима из творбе ријечи издвајају се и таква значења која представљају уопштавање компонената које улазе у творбену семантику мотивираних ријечи. Тако, на примјер, у систему мотивираних именица издвају се именице са значењем ‘носиоца односа према радњи’ [...] или (што је исто) ‘носиоца процесуалног обиљежја’. Ове ‘категорије над категоријама’ образују својеврсне суперкатегорије. Оне могу обједињавати неколико творбених категорија. Тако, у категорију ‘носиоца односа према радњи’ улазе не само *nomina agentis*, него и категорије као што су ‘објекат радње’, ‘резултат радње’ и др.“ (Улуханов 1975: 28).

6) „На примјер творбена категорија именица ‘сличност предмету’ (*шляпа, ушко, плечики, язычок, зубец, негроид, металлоид*) и творбена категорија придјева ‘налик на предмет’ (*щеголеватый, молодцеватый, мужиковатый, мастеровитый, зубчатый, ворсинчатый, трусливый, змеистый, творожистый*) могу се тумачити као релазације једне наткатегорије ‘сличност’.“ (Зализняк 1989: 33).

сфере. У састав прве улазе односи између стилистичких форми, другу образују односи између стилистичких значења, трећа се састоји од категоријалних стилистичких веза, четврта представља мрежу функционалних стилистичких односа, а пету чине стилистички поступци. Један од централних дијелова стилистичког корелационала су категоријални односи. Стилистички корелационал је најшири, најцјеловитији и најкомплекснији скуп корелативних стилистичких јединица хиперокегорија и хипокегорија. Он има два глобална макросистема: монокорелационал и паракорелационал. Монокорелационал чини системска веза стилистичких јединица истог језичког нивоа, нпр. лексичког, морфолошког, синтаксичког. Стилистички поликорелационал обухвата стратусне односе (нпр. лексичко-граматичке).

У зависности од тога каква је корелација у питању, издвајају се три основна подтипа стилистичког корелационала: интеракционал, пројекционал и категоријал.

Стилистички пројекционал образују поједине перспективе: обједињавањем најмање двију (нпр. логичке и стилистичке) настаје бипројекционал (рецимо ло-

гичко-стилистички), интеракција трију перспектива даје терпројекционал (нпр. логичко-синтаксичко-стилистички) итд. Стилистички интеракционал представља систем односа стилистичких форми, значења, функција и категорија. Оно што је компатибилно обухвата стилистички категоријал. Постоје четири основна типа стилистичког интеракционала: екстракорелационал, интеркорелационал, интракорелационал и паракорелационал. Екстракорелационал чине стилистичке јединице различитих хиперокегорија (рецимо, врста ријечи). У интеркорелационалу узајамно дјелују стилистичке јединице различитих хипокегорија исте хиперокегорије (нпр. стилистичка средства категорије времена, вида, глаголског рода...). Интракорелационал обухвата односе између стилистичких јединица двију или више поткатегорија исте хиперокегорије (нпр. однос између облика несвршеног и свршеног вида различите стилистичке вриједности). Паракорелационал настаје у интеракцији стилистичких и нејезичких јединица, какве су нпр. (1) невербални знакови (мимика, гестови), (2) кодни знаци, (3) елементи говора животиња, ванземаљаца...

Посебан подсистем чини стилистички категоријал. Он садржи компатибилне односе стилистичких јединица двају или више категорија које су засноване на закону функционално-семантичког привлачења. У састав категоријала улазе екстракатегоријал, интеркатегоријал, интракатегоријал и паракатегоријал. Екстракатегоријал обухвата корелације стилистичких јединица хиперокегорија које изражавају исти или сличан смисао. Такви су нпр. глаголска именица и глагол (типа *плач* – *плакати*). Интеркатегоријал садржи компатибилне односе стилистичких јединица исте хиперокегорије

(рецимо, једне врсте ријечи), а различите хипокатегорије, нпр. експресивни облици глаголског начина и глаголског рода (*йрочийѣао* – *йрочийѣан*). Интракатегоријал генерирају хомогене везе стилистич-

ких јединица исте хиперокатегорије и хипокатегорије (нпр. глагола и глаголског вида) – *йисайѣи* – *найисайѣи*. Паракатегоријал чине корелације компатибилних стилистичких и ванјезичких средстава.

summary

Stylistic categories

58

In his work the author starts from the fact that stylistic categories must be interpreted within (a) the general category system, (b) the language category system and (c) the disciplinary category system, namely within the disciplines dealing with stylistic issues. Such an approach is seeking the answer to the question: (1) what is a stylistic category, (2) what position does it hold in the stylistic category system, (3) what category types exist, and (4) how are stylistic and language categories related. The basic part of the research concerns the distinction between a stylistic category, on the one hand, and the stylistic concept, stylistic meaning, stylistic form, stylistic function and stylistic procedure on the other.

The author introduces new concepts into the stylistic category system, primarily the stylistic correlational, projectional, interactional and categorial. The stylistic correlational is a system of homogeneous and heterogeneous relations of stylistic occurrences. The stylistic projectional is formed by individual perspectives: the combination of two of them (eg. the logical and stylistic ones) produces the bi-projectional (say, the logical-stylistic projectional), the interaction of three perspectives – the ter-projectional (eg. the stylistic logical-syntactic projectional) etc. The stylistic interactional includes the relations between stylistic forms, meanings, functions and categories. What is compatible becomes part of the stylistic categorial.

Литература

- Азнаурова 1973: **Азнаурова, Э. С.** Очерки по стилистике слова. – Ташкент: Фан. – 405 с.
 Ананьева 1988: **Ананьева, Л. Г.** Фразировка как синтактико-стилистическая категория / акд. – Москва: МГУ. – 16 с.
 Ассуирова 1998: **Ассуирова, Л. В.** Анализ речевого жанра с использованием риторических категорий. – In: Филологические заметки. – Саранск: Мордовский гос. пед. ин-т им. М. Е. Евсевьева. – С. 55–59.
 Бабенко 1989: **Бабенко, Л. Г.** Лексические средства обозначения эмоций в русском языке. – Свердловск: Уральский ун-т. – 184 с.
 Бедрина 1995: **Бедрина, И. С.** Функциональная семантико-стилистическая категория гипотетичности в английских научных текстах. – Екатеринбург: Уральская государственная юридическая академия. – 185 с.
 Болотнова 2000: **Болотнова, Н. С.** Проблемы речеведения: определение основных понятий и категорий коммуникативной стилистики текста. – In: Вестник Томского гос. пед. ун-та. Серия Гуманитарные науки (Правоведение). – Томск. – Вып. 3 (19). – С. 60–66.

- Болотнова 2001: **Болотнова, Н. С.** Об основных понятиях и категориях коммуникативной стилистики текста. – In: Вестник Ростовского гуманитарного научного фонда. – Москва. – № 3. – С. 123–133.
- Брандес 1988: **Брандес, М. П.** Предпосылочные категории стилистики. – In: Брандес М. П. Стиль и перевод (на материале немецкого языка). – Москва: Высшая школа. – С. 40–44.
- Брандес 1990²: **Брандес, М. П.** Стилистика немецкого языка. – Москва: Высшая школа – 320 с.
- Васильев 1985: **Васильев, Л. М.** „Стилистическое значение“, экспрессивность и эмоциональность как категории семантики. – In: Проблемы функционирования языка и специфики речевых разновидностей. – Пермь: Пермский гос. ун-т. – С. 3–9.
- Гак 1986: **Гак, В. Г.** Грамматические категории. – In: Гак В. Г. Теоретическая грамматика французского языка. Морфология. – Москва: Высшая школа. – С. 32–51.
- Гетманова 1998: **Гетманова, А. Д.** Логика. – Москва: Добросвет, Книжный дом „Университет“. – 480 с.
- Гин 1993: **Гин, Я.** Towards the poetics of grammatical categories / Ghin Y. – In: Культурология. – St. Petersburg; Petrozavodsk. – Vol. 1. – N 2. – P. 65–75.
- Горский 1956: **Горский, Д. П.** Логика. – Москва: Гос. изд. полит. лит-ры – 280 с.
- Губаева 1987: **Губаева, Т. В.** Семантико-стилистическая категория оценки в законодательном тексте. – In: Стилистика текста в коммуникативном аспекте. – Пермь: Пермский гос. ун-т. – С. 97–102.
- Докулил 1967: **Докулил, Милош.** К вопросу о морфологической категории. – In: Вопросы языкознания. – Москва. – № 6. – С. 3–16.
- Донецких 1982: **Донецких, Л. И.** Эстетические функции слова. – Кишинев: Штиинца. – 154 с.
- Дускаева 1998: **Дускаева, Л. Р.** Диалогичность как функциональная семантико-стилистическая категория (ФССК диалогичности). – In: Очерки истории научного стиля русского литературного языка XVIII–XX вв. Ч. 2. – Пермь: Пермский гос. ун-т. – С. 166–186.
- Есперсен 2002: **Есперсен, Отто.** Философия грамматики. – Москва: Изд-во иностранной лит-ры. – 404 с.
- Зализняк 1989: **Зализняк, А. М.** Словообразовательные категории как одно из проявлений языковой асимметрии. – In: Вопросы грамматической асимметрии. – Ташкент. – С. 30–35.
- Звегинцев 1967: **Звегинцев, В. А.** Теоретическая и прикладная лингвистика. – Москва: Просвещение. – 338 с.
- Иванова 1987: **Иванова, Т. Б.** Функциональная семантико-стилистическая категория акцентности в русских научных текстах / А КД. – Харьков: Харьковский гос. ун-т им. А. М. Горького. – 14 с.
- Иванова 1998: **Иванова, Т. Б.** Функциональная семантико-стилистическая категория акцентности в русских научных текстах. – In: Очерки истории научного стиля русского литературного языка XVIII–XX вв. Ч. 2. – Пермь: Пермский гос. ун-т. – С. 315–334.
- Игушев 1990: **Игушев, Е. А.** Стилистика морфологических категорий коми языка / А ДД. – Тарту: Тартуский ун-т. – 33 с.
- Исмаилова 1989: **Исмаилова, Б.** Категория образности и средства ее выражения в словообразовательной системе английского и киргизского языков / А КД. – Ташкент: Ташкентский гос. пед. ин-т иностранных языков. – 21 с.
- Кодухов 1979: **Кодухов, В. И.** Введение в языкознание. – Москва: Просвещение. – 356 с.
- Кожин 1986: **Кожин, А. Н.** О квалификации стилистического значения слова. – In: Функциональная стилистика: теория стилей и их языковая реализация. – Пермь: Пермский ун-т. – 169 с. – С. 35–41.

- Кожина 1987: **Кожина, М. Н.** О функциональных семантико-стилистических категориях текста. – In: Научные доклады высшей школы. Филологические науки. – Москва. – № 2. – С. 35–41.
- Кожина 1989: **Кожина, М. Н.** О функциональных семантико-стилистических категориях в аспекте коммуникативной теории языка. – In: Разновидности и жанры научной прозы. – Москва: Наука. – С. 3–27.
- Кожина 1993: **Кожина, М. Н.** Основные понятия, категории, проблемы стилистики. – In: Кожина М. Н. Стилистика русского языка. – Москва: Просвещение. – С. 34–46.
- Кожина и др. 1989: **Кожина, М. Н.; Бедрина, И. С.; Польшгалова, Н. В.** Функциональная семантико-стилистическая категория гипотетичности в научных текстах. – In: Функционирование языка в различных типах текста. – Пермь: Пермский гос. ун-т. – С. 77–92.
- Кожина и др. 1998: **Кожина, М. Н.; Плюскина, Т. Н.** Функциональная семантико-стилистическая категория (ФССК) гипотетичности в русских научных текстах. – In: Очерки истории научного стиля русского литературного языка XVIII–XX вв. Ч. 2. – Пермь: Пермский гос. ун-т. – С. 187–231.
- Колесникова 1998: **Колесникова, С. М.** Статус категории градуальности. – In: Вопросы русского языкознания. – Орехово-Зуево: Орехово-Зуевский пед. ин-т. – С. 41–47. (Градация как стилистический прием).
- Котюрова 1992: **Котюрова, М. П.** Категория точности в научной речи как выражение определенности/неопределенности знания. – In: Статус стилистики в современном языкознании. – Пермь: Пермский гос. ун-т. – С. 68–82.
- Котюрова 1994: **Котюрова, М. П.** Некоторые функционально-семантические категории в научном тексте. – In: Разновидности текста в функционально-стилистическом аспекте. – Пермь: Пермский гос. ун-т. – С. 35–41.
- Краснова 1994: **Краснова, Т. И.** Стиль – категория прагматическая (идеографические аспекты стиля). – In: Разновидности текста в функционально-стилистическом аспекте. – Пермь: Пермский гос. ун-т. – С. 29–35.
- Кубрякова 1996: **Кубрякова, Е.; Демьянков, В. З.; Панкрац, Ю. Г.; Лузина, Л. Г.** Краткий словарь когнитивных терминов. – Москва: Филологический факультет МГУ. – 245 с.
- Кубрякова 1997: **Кубрякова, Е.** Части речи с когнитивной точки зрения. – Москва: Ин-т языкознания РАН. – 331 с.
- Лешка 1986: **Лешка, Ольдржих.** К аналитическому описанию стилистических категорий. – Československá rusistika. – Praha. – Ročník. 31. – Číslo 2. – С. 49–52.
- Мансветова 2002: **Мансветова, Е. Н.** Поэтизм как стилистическая категория элегического словаря XVIII века. – In: Актуальные проблемы филологии и педагогической лингвистики. – Владикавказ: Северо-осетинский гос. ун-т. – Вып. 3. – С. 171–178.
- Мейерович 1987: **Мейерович, А. В.** Категория завершенности текста в функционально-стилистическом аспекте (На материале английской художественной и научной литературы XX в.) / акд. – Москва: Московский гос. пед. ин-т иностранных языков им. М. Тореца. – 22 с.
- Мисишина 1987: **Мисишина, Л. А.** Зачин как лингвостилистическая категория. – In: Семантико-функциональный аспект изучения языковых единиц разных уровней. – Днепропетровск: Днепропетровский гос. ун-т. – С. 91–94.
- Никитина/Васильева 1996: **Никитина, С. Е.; Васильева, Н. В.** Экспериментальный системный толковый словарь стилистических терминов: Принципы составления и избранные словарные статьи. – Москва: Ин-т языкознания РАН. – 171 с.

- Николаева 1993: **Николаева, Т. М.** Славянизмы как стилистическая категория в русском литературном языке второй половины XVII столетия. – In: *Studia Rossica Posnaniensia*. – Poznan. – 24. – С. 145–150.
- Новожилова 1991: **Новожилова, К. Р.** Семантико-стилистические категории текста: Основы типологии. – In: *Языковые единицы в речевой коммуникации*. – Ленинград: Изд-во Ленинградского ун-та. – С. 146–154.
- Орлова 1994: **Орлова, А. И.** Модальность как категория художественного текста. – In: *Кормановские чтения*. – Ижевск: Удмурдский гос. ун-т. Кафедра русской литературы. – Вып. 1. – С. 20–23.
- Петрова 2000: **Петрова, Т. В.** Основные категории текста. – In: *Вестник Чувашского гос. пед. ун-та им. И. Я. Яковлева. Языкознание. Лингводидактика* = *Челхе верентекека*. – Чебоксары. – № 2. – Ч. 11. – С. 39–42.
- Ревзина 1973: **Ревзина, О. Г.** Общая теория грамматических категорий. – In: *Структурно-типологические исследования в области грамматики славянских языков*. – Москва: Наука. – С. 5–38.
- Ризовски 1987: **Ризовски, Ж.** За сопствените имена како лингвистичка и стилистичка категорија. – In: *Литературен збор*. – Скопје. – Г. 34. – кн. 1–6. – С. 49–53.
- Свионтовская 2001: **Свионтовская, С. В.** О роли экспрессивной лексики в формировании категории образа персонажа (На материале английской прозы). – In: *Некоторые вопросы общего и частного языкознания*. – Пятигорск: Пятигорский гос. лингв. ун-т. – С. 116–126.
- Семантика и стилистика 1989: *Семантика и стилистика грамматических категорий русского языка* / Редкол.: Меньшиков И. И. (отв. ред.) и др. – Днепропетровский: Государственный комитет СССР по народному образованию, Днепропетровский гос. ун-т им. 300-летия воссоединения Украины с Россией. – 144 с.
- Семенов 2002: **Семенов, П. А.** К вопросу о преобразовании генетико-стилистических категорий в собственно стилистические. – In: *Слово и фразеологизм в русском литературном языке и народных говорах*. – Великий Новгород: Новгородский гос. ун-т им. Ярослава Мудрого. – С. 145–151.
- Сизова 1995: **Сизова, К. Л.** К проблеме структурно-семантической типологии портрета как категории художественного текста. – Воронеж: Воронежский гос. ун-т. – 34 с.
- Скляревская 1988: **Скляревская, Г. Н.** Категория образности и толковый словарь литературного языка. – In: *Советская лексикография*. – Москва: Русский язык. – С. 88–100.
- Современный 1987: *Современный русский язык: Теоретический курс. Ч. 2 – Лексикология* / Авторы: Новиков Л. А., Иванов В. В., Кедайтене Е. И., Тихонов А. Н. – Москва: Русский язык. – 160 с.
- Сотникова 1995: **Сотникова, А. Л.** К проблеме категории автора речи и стилистической маркированности языковых средств ее выражения (На материале немецкой научной речи). – In: *Функционально-текстовые аспекты языковых единиц*. – Санкт-Петербург. – С. 116–121.
- Сретенская 1994: **Сретенская, Л. В.** Функциональная семантико-стилистическая категория оценки в научных текстах разных жанров / а к д. – Санкт-Петербург: Санкт-Петербургский гос. ун-т. – 16 с.
- Станева 2001: **Станева, Христина.** Основни понятия и категории на стилистиката. – In: *Станева, Христина. Стилистика на българския книжовен език*. – Велико Търново: Абагар. – С. 21–31.

- Стегер/Киселева 1987: **Стегер, Л. В.; Киселева, В. В.** Экспрессивность как лингвостилистическая категория. – In: Вопросы функциональной лексикологии. – Москва: Московский гос. пед. ин-т им. В. И. Ленина. – С. 50–54.
- Туранский 1992: **Туранский, И. И.** Семантическая категория интенсивности как понятие экспрессивной стилистики. – In: Проблемы экспрессивной стилистики. – Ростов н/Д: Изд-во Ростовского ун-та. – Вып. 2. – С. 27–34.
- Туркова 1998: **Туркова, Е. С.** О стилистическом аспекте категории оценки. – In: New developments in Modern Anglistics: Akhmanova readings '97. – Москва. – С. 32–36.
- Улуханов 1975: **Улуханов, И. С.** О словообразовательной категории (на материале глаголов, мотивированных именами). – In: Известия АН СССР, Серия литературы и языка. – Москва. – Том. 14. – № 1. – С. 27–35.
- Хахалова 1997: **Хахалова, С. А.** Категория метафоричности (формы, средства выражения, функции) / АДД. – Москва. – 32 с.
- Чаркић 2002: **Чаркић, Ж. Милосав.** Увод у стилистику. – Београд: Научна књига. – 289 с.
- Шенделева 2000: **Шенделева, Е. А.** Категория образности: проблемы лексикологической интерпретации и перспективы исследования. – In: Вестник Томского гос. пед. ун-та. Серия Гуманитарные науки (Правоведение). – Томск. – Вып. 3(19). – С. 73–79.
- Шестакова 1989: **Шестакова, И. Г.** О функциональной семантико-стилистической категории „акцентности“ (На материале текста научно-технической рекламы). – Барнаул: Алтайский политехнический ин-т им. И. И. Ползунова. – 13 с.
- Шестакова 1991: **Шестакова, И. Г.** К вопросу изучения функциональной семантико-стилистической категории „акцентности“. – In: Семантика и прагматика текста. – Барнаул: Алтайский политехнический ин-т. – С. 31–36.
- Шиукаева 1987: **Шиукаева, Л. В.** О категории в функциональной стилистике. – Пермь: Пермский гос. ун-т им. А. М. Горького. – 7 с. (Рукопись).
- Юровская 1987: **Юровская, М. В.** Книжная фразеология как особая стилистическая категория в языке А. Н. Радищева. – In: Лингвистические исследования. – Москва. – Общие и специальные вопросы языковой типологии. – С. 197–204.
- Fix 1996: **Fix, Ulla.** Gestalt und Gestalten: von der Notwendigkeit der Gestaltkategorie für eine das Ästhetische berücksichtigende pragmatische Stilistik. – In: Zeitschrift für Germanistik. N. F. – Berlin. – 6/2. – S. 308–323.
- Hoffmann 1987: **Hoffmann, M.** Zum pragmatischen und operationalen Aspekt der Textkategorie Stil. – In: Zeitschrift für Phonetik, Sprachwissenschaft und Kommunikationsforschung. – Berlin. – Bd 40. – H. 1. – S. 68–81.
- Tošović 1994: **Tošović, Branko.** Značenje kao semantičko-stilistička kategorija. – In: Stylistyka. – Opole. – 4. – S. 70–85.
- Tošović 1995: **Tošović, Branko.** Stilistika glagola. Stilistik der Verben. – Wuppertal: Lindenblatt. – 539 S.
- Tošović 2002: **Tošović, Branko.** Funkcionalni stilovi. Funktionale Stile. – Graz: Institut für Slawistik der Universität Graz. – 504 S.
- Ymeri 1991: **Ymeri, Mariana.** Mundësi stilistike të kategorisë së vetës. – In: Gjuha jonë. – Tiranë. – 11/2. – S. 55–60.